

ชุมชนท้องถิ่น จัดการตนเอง

เหตุผล ความหมาย เป้าหมาย ตัวชี้วัดและกระบวนการทำงาน

ชุมชนท้องถิ่น จัดการตนเอง

๑. ทำไมต้องปฏิรูปประเทศไทยให้ชุมชนท้องถิ่นต้องจัดการตนเอง

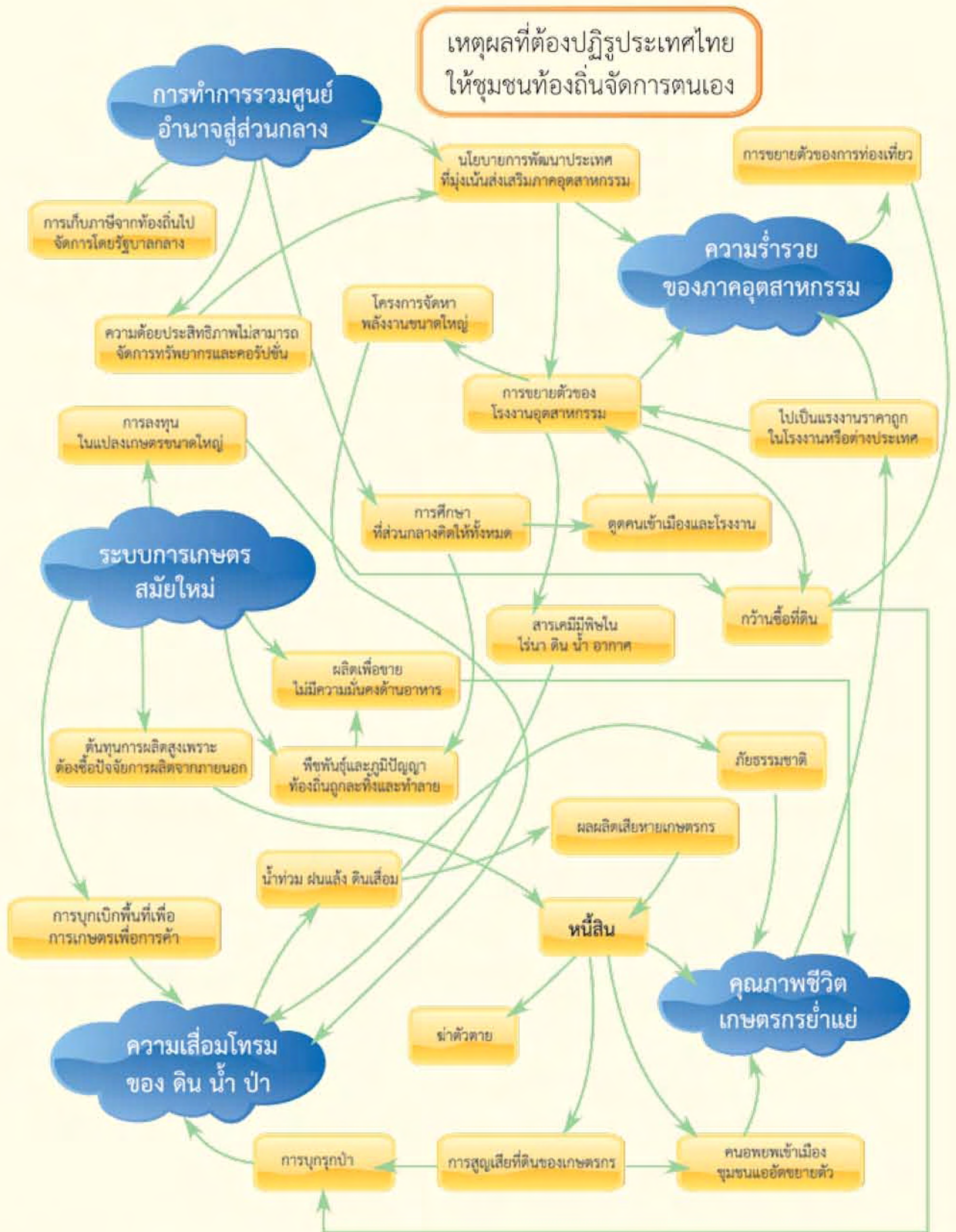
ในอดีต ชุมชนท้องถิ่นทุกแห่งล้วนบริหารจัดการตนเอง เป็นชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองในทุกด้าน จนกระทั่งมีการปฏิรูประบบราชการ มีการรวมศูนย์อำนาจในการบริหารจัดการประเทศ ซึ่งเริ่มต้นมาประมาณ ๑๒๐ ปี รัฐส่วนกลางจึงค่อยๆ รวมอำนาจการบริหารจัดการประเทศไปไว้ที่ส่วนกลางมากขึ้นเรื่อยๆ ในทุกเรื่อง รัฐส่วนกลางมีอำนาจตามกฎหมาย และมีเงินที่เก็บภาษีจากท้องถิ่นทั่วประเทศ เป็นเครื่องมือในการผลักดันประเทศ การรวมอำนาจเกิดขึ้นเบ็ดเสร็จเมื่อมีการวางแผนการพัฒนาประเทศเมื่อประมาณ ๕๐ ปีที่ผ่านมา แผนพัฒนาฉบับต่างๆ ล้วนสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนาเมือง การพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่ที่พึ่งพิงปัจจัยการผลิตและตลาดภายนอก คนในท้องถิ่นไม่มีอำนาจ เครือข่ายองค์กรชุมชนทั่วประเทศซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาและโครงสร้างการปกครองประเทศในทุกด้าน วิเคราะห์ว่าการพัฒนาและการบริหารการปกครองประเทศที่ผ่านมาส่งผลกระทบด้านลบกับชุมชนดังนี้

- ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาระบอบาสาเหตุหลักของปัญหาต่างๆ เกิดจากการรวมศูนย์อำนาจการบริหารจัดการประเทศ ที่รัฐส่วนกลางกำหนดความเป็นไปของประเทศในทุกด้าน อำนาจในการจัดการตนเองของชุมชนหมดไปเพราะระบบราชการส่วนกลางใช้อำนาจตามกฎหมายกว่า ๘๐๐ ฉบับและภาษีที่ดินเองเก็บจากท้องถิ่นเข้ามาเป็นเจ้าของและจัดการทรัพยากร จัดการเศรษฐกิจ สังคม ทุกๆ ประเภท ไม่ว่าจะเป็นดิน น้ำ ป่า การศึกษา ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม การจัดการสุขภาพ การปกครอง ฯลฯ
- นโยบายการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาเมืองและอุตสาหกรรม ได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิดจากชนบท ไม่ว่าจะเป็นดิน แร่ธาตุ น้ำ ป่าและกำลังคนที่มีคุณภาพ ทรัพยากรทุกประเภทในชนบทจึงร่อยหรอลงอย่างรวดเร็วในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมร่ำรวยและเมืองขยายตัวอย่างรวดเร็ว การพัฒนาตามแนวทางนี้ยังก่อมลพิษต่อดิน แหล่งน้ำและอากาศ โดยไม่มีใครรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด
- การส่งเสริมการเกษตรสมัยใหม่ที่พึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากภายนอก และพึ่งพิงตลาดภายนอกเป็นหลัก ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง สารเคมีมีพิษแพร่กระจายไปในไร่นา ดิน แหล่งน้ำ ตกค้างในผลผลิตทางการเกษตรและร่างกายของเกษตรกรและผู้บริโภค ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินเรื้อรัง ต้องสูญเสียที่ดิน ทำลายคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในทุกๆ ด้าน นอกจากนั้นการส่งเสริมการเกษตรสมัยใหม่ ทำให้ชุมชนการเกษตรมีความมั่นคงทางด้านอาหารลดน้อยลงเพราะไม่มีการใช้พืชพันธุ์พื้นเมือง ไม่มีการใช้ภูมิปัญญาและปัจจัยการผลิตในชุมชน ทำลายการเกษตรแบบพึ่งตนเองที่หล่อเลี้ยงชุมชนมายาวนานหลายชั่วอายุคน ในหลายพื้นที่การลงทุนในแปลงการเกษตรขนาดใหญ่มีการกว้านซื้อที่ดิน ทำให้เกษตรกรสูญเสียที่ดิน กลายเป็นแรงงานรับจ้าง
- เมื่อชนบทล่มสลาย คนชนบทก็อพยพเข้าเมืองหรือต้องไปทำงานต่างประเทศเพื่อนำเงินมาเลี้ยงครอบครัวในชนบท หรืออพยพไปอยู่ในชุมชนแออัดของเมืองต่างๆ ทำให้ครอบครัวอยู่ในสภาพบ้านแตกสาแหรกขาด ในขณะที่บางส่วนไปบุกรุกป่าหาที่ทำกินใหม่ คนที่หาทางออกไม่ได้ก็ฆ่าตัวตาย
- ระบบการศึกษาที่ถูกกำหนดจากส่วนกลาง ละเลย ละทิ้งระบบการศึกษาของชุมชนท้องถิ่น สร้างค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ดูถูกภูมิปัญญา ภาษา วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ สร้างความเชื่อว่า “การพัฒนา” คือ การสร้างเมือง สร้างโรงงานอุตสาหกรรมและการทำการเกษตรแบบใช้สารเคมีเท่านั้น
- เมื่อคนบางกลุ่มร่ำรวยขึ้นจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมเกษตร ก็เกิดการขยายตัวของการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเข้ายึดครองพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ป่า พื้นที่ทำการเกษตร ขยายหาสาธารณะ แม่น้ำ แหล่งน้ำ ธรรมชาติ โดยคนในท้องถิ่นกลายเป็นแรงงานรับจ้าง

นี่คือเหตุผลที่เครือข่ายองค์กรชุมชนทั่วประเทศ เรียกร้องว่าการปฏิรูปประเทศไทยในครั้งนี้ คือการทวงคืนอำนาจในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการทรัพยากร การเกษตร การศึกษา การรื้อฟื้นประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น การดูแลสุขภาพ การวางแผนพัฒนาชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชน เพราะด้วยวิถีทางเช่นนี้เท่านั้นที่จะขจัดเหตุแห่งความยากจนและการกินอยู่อย่างไร้ศักดิ์ศรีของคนชนบทไปได้

๒. เป้าหมาย

ชุมชนท้องถิ่น (ตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค ภูมิภาค) มีการบริหารจัดการทุน (คน องค์กรชุมชน ทรัพยากร ฯลฯ) เพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนตนเองไปสู่เป้าหมายอย่างยั่งยืน คนในชุมชนมีจิตสำนึก สาธารณะ รู้เป้าหมาย เชื่อมมั่นวิถีและพลังชุมชน มีความสามารถในการจัดการชุมชน และจัดการความสัมพันธ์กับภาคี ใช้แผน การจัดการความรู้ และทุนชุมชนแก้ไขปัญหา และพัฒนาตนเองทุกด้านอย่างเป็นระบบ เพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๓. แนวคิดและหลักการของชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

๑. ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองเป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมจากชุมชนฐานรากทั้งในเมืองและชนบท ด้วยขบวนการองค์กรชุมชน โดยความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
๒. การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะดำเนินการทุกเรื่อง ทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยการวางแผนแม่บทการพัฒนาชุมชน ให้ชุมชนกำหนดอนาคตของตนเองด้วยแผนพัฒนานี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งเชิงกายภาพและจิตสำนึกของคนในชุมชน
๓. กระบวนการทำงานเป็นกระบวนการแบบมีส่วนร่วมทั้งภายในและภายนอกชุมชน สมาชิกในชุมชนและกลุ่มคนเจ้าของปัญหา ต้องมาขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเองไม่รอคอยให้ผู้มา หน่วยงานหรือกลไกต่างๆ มาแก้ปัญหาให้
๔. การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ไม่ใช่แค่การทำกิจกรรมแก้ปัญหาดังกล่าวเท่านั้น แต่ทุกเรื่องทุกประเด็นงาน จะผลักดันการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานควบคู่กันไปด้วย ทั้งในระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับชาติ
๕. กระบวนการทำงาน กิจกรรม โครงการ มาตรการ กลไก ข้อตกลง ฯลฯ ที่กำหนดขึ้น จะต้องนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ขององค์กรชุมชนและการพึ่งตนเองของชุมชนโดยรวม

■ องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน

- มีการรวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่ม/องค์กรชุมชนที่หลากหลาย จำนวนสมาชิกขององค์กรชุมชนมีมากและหลากหลาย
- องค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้นมีความเข้มแข็ง สามารถแก้ปัญหาความเดือดร้อนของชุมชนในทุกด้าน
- มีการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างชุมชน/องค์กรชุมชนเป็นเครือข่ายระดับตำบล จังหวัด ภูมิภาค ภูมิภาค
- มีสภาองค์กรชุมชนและเครือข่าย ครอบคลุมพื้นที่ เครือข่ายหรือสภาองค์กรชุมชนคือกลไกหลักในขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง
- ผู้นำที่มีทั้งความดี (มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ เสียสละ โปร่งใส ยึดหลักธรรมาภิบาล) และมีความสามารถในการทำงาน
- มีการพัฒนาคนทำงานจากฐานฐาน เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์งานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
- คนในชุมชนท้องถิ่นต้องมีความเข้าใจและเชื่อมั่นในแนวทางการดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเอง พร้อมทั้งร่วมกันกำหนดอนาคตของชุมชนท้องถิ่นร่วมกันอย่างเป็นอิสระ ภายใต้ทุนทางสังคม วัฒนธรรม วิธีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

๔. ตัวชี้วัดชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

■ ด้านแผนการพัฒนาและการขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

- มีการกำหนดทิศทาง เป้าหมายและตัวชี้วัดร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ทั้งระยะสั้น ปานกลาง และระยะยาว ครอบคลุมในทุกด้าน (สังคม เศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ฯลฯ)
- มีฐานข้อมูล ระดับครัวเรือน ชุมชน ตำบล จังหวัด เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ จัดทำ และติดตามผลการพัฒนา
- คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำ ดำเนินการ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานตามแผน
- การกำหนดประเด็นปัญหาหลัก/เร่งด่วน/นาร่อง เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหา
- มีการเชื่อมโยงจากประเด็นปัญหาหลักสู่การจัดการปัญหาอื่นและการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นองค์รวม
- มีรูปธรรมงานพัฒนาที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนท้องถิ่น
- มีรูปธรรมการจัดการปัญหาเชิงโครงสร้าง โดยชุมชนเป็นแกนหลัก
- คนเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน การประชุม งานประเพณีต่างๆ มีมากขึ้นเรื่อยๆ

■ สุขภาพอนามัย

- ครั้วเรือนมีอาหารที่มีคุณภาพบริโภคอย่างเพียงพอตลอดปี
- คนมีสุขภาพดีขึ้น จำนวนคนป่วยด้วยโรคร้ายแรงลดลง
- ไม่มีการซื้อขายยาเสพติด ไม่มีคนติดยาเสพติดในชุมชน
- มีระบบการดูแลสุขภาพแบบพึ่งตนเอง โดยอาศัยหมอพื้นบ้าน พืชสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่น

■ การเมือง การปกครองและ การบริหารจัดการชุมชน

- มีระบบข้อมูลพื้นฐานงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่เป็นปัจจุบัน ครอบคลุมทุกมิติ สามารถนำไปใช้ในจัดทำแผน จัดทำรายงาน มีระบบการจัดการความรู้จากบทเรียนประสบการณ์ ภูมิปัญญาของคนในชุมชนท้องถิ่น
- มีศูนย์การเรียนรู้ที่เกิดจากการทำงานของชุมชน สามารถสื่อสารสาธารณะและเผยแพร่ขยายผลการดำเนินงานไปยังที่อื่นๆ
- มีระบบธรรมาภิบาลชุมชน การติดตามตรวจสอบ ความเปิดเผยโปร่งใสในการบริหารงานขององค์กรต่างๆ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในการบริหารจัดการตนเอง
- มีระบบการประสานงาน การบริหารจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้งผู้นำชุมชนหรือผู้นำระดับประเทศ ไม่ให้คนในชุมชนเกิดความขัดแย้ง แบ่งฝักแบ่งฝ่ายตามผลประโยชน์ทางการเมือง
- ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการทำงานของหน่วยงานในท้องถิ่น
- มีกลไกการจัดการความขัดแย้งและกรณีพิพาทของชุมชนที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น
- สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประเด็นสาธารณะของชุมชน ให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินการของโครงการที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนทุกโครงการ

■ การจัดความสัมพันธ์และสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาคี

- หน่วยงานเข้าใจให้การยอมรับเห็นความสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นแกนหลัก
- มีการบรรจุแผนการพัฒนาของภาคประชาชน ในแผนยุทธศาสตร์จังหวัด หรือแผนพัฒนาท้องถิ่น
- หน่วยงาน/ภาคี หนุนเสริมการปฏิบัติการตามแผนการพัฒนาของภาคประชาชน
- แผนการพัฒนาของภาคประชาชน ได้รับการสนับสนุนทางด้านงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงาน ภาคีที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง
- มีความร่วมมือกันทำงานพัฒนาชุมชนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชน ผู้นำท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานสนับสนุนการพัฒนาทั้งรัฐและเอกชน
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปรับเปลี่ยนกฎระเบียบ แผนงานโครงการ และนโยบายเพื่อสนับสนุนการทำงานตามแผนของชุมชน

■ ด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย

- ครั้วเรือนต่างๆมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน มีสิทธิในอยู่อาศัยและที่ดินทำกินอย่างยั่งยืน
- มีการบริหารจัดการ การใช้ประโยชน์จากที่ดินทั้งหมดของชุมชน โดยคณะกรรมการชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

■ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ชุมชนมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ ป่า ทะเล) ที่อุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง
- คราวเรือนในชุมชนช่วยกันดูแลรักษาและได้ใช้ประโยชน์จากการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน
- มีแหล่งอาหาร แหล่งผลิตพลังงาน ที่เพียงพอต่อการบริโภคและการดำรงชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น
- มีการกำหนดระเบียบ กติกา กองทุนและมีคณะทำงานชุมชนในการดูแลรักษา เพื่อให้มีการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน
- มีระบบการป้องกันและจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ (ภัยแล้ง น้ำท่วม หมอกควัน โรคระบาด ฯลฯ) คราวเรือนต่างๆ ไม่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยง
- มีระบบบริหารจัดการขยะ น้ำเสียและมลพิษอื่นๆ ของชุมชนไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม

■ ด้านเศรษฐกิจ การผลิตและการเกษตร

- มีระบบการจัดการปัญหาหนี้สินให้ลดลง องค์กรชุมชนสามารถบริหารจัดการให้ครัวเรือนต่างๆ มีภาระหนี้ลดลง พอเหมาะพอดีกับรายได้และสามารถนำเงินกู้ไปใช้เพื่อการลงทุนสร้างอาชีพ สร้างรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- คนในชุมชนมีอาชีพ มีรายได้เลี้ยงครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ คนไปทำงานนอกชุมชนมีน้อย
- มีการเชื่อมโยงการผลิตและธุรกิจภายในชุมชนเข้าด้วยกันและเชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชนอื่นๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าชุมชนและพัฒนาระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น
- ชุมชนสามารถผลิตสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพเพื่อการอุปโภค บริโภคภายในชุมชนหรือเชื่อมโยงระหว่างชุมชน
- ชุมชนมีกองทุนหรือองค์กรการเงินเป็นของตนเองและมีการเชื่อมโยงกองทุนต่างๆ เพื่อผนึกกำลังในการแก้ปัญหาของชุมชน กำไรขององค์กรการเงินนำมาใช้เพื่อสวัสดิการชุมชนหรือสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะ
- เงินออมของสมาชิกในชุมชนเพิ่มมากขึ้น มีการใช้เงินเพื่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อครัวเรือนและชุมชนอย่างแท้จริง
- ระบบการเกษตรของชุมชนเป็นระบบการเกษตรแบบยั่งยืนที่อาศัยปัจจัยการผลิต ภูมิปัญญาและพืชพันธุ์ท้องถิ่น ลดการพึ่งพิงภายนอกให้มากที่สุด เป็นระบบที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค
- เป้าหมายหลักของระบบการเกษตร คือการพึ่งตนเองด้านอาหารของชุมชนที่เหลือจึงเสนอขายต่อตลาดภายนอก

■ ด้านสังคม

- มีการจัดสวัสดิการชุมชน ดูแลคนในชุมชน ครอบครัว ทุกเพศ ทุกวัย และคนด้อยโอกาส ตั้งแต่เกิดจนตาย มีประเพณีสวัสดิการที่จัดครอบคลุมกว้างขวางตามความจำเป็นของชุมชน
- ชุมชนมีทุนทางสังคมที่หลากหลายมากกว่าทุนที่เป็นตัวเงิน ทั้งทุนทางทรัพยากร ทุนภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ฯลฯ
- ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดระบบการศึกษาของท้องถิ่น มีหลักสูตรท้องถิ่นที่จะสืบทอดค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชนท้องถิ่นเอง รวมทั้งการจัดการศึกษาตามความหลากหลายทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเอง
- สามารถรักษาเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นได้ มีการใช้วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นแขนงต่างๆ มาประยุกต์ใช้สนับสนุนการพัฒนาชุมชน
- คนในชุมชนมีความสุขในการดำรงชีวิต คนทุกศาสนาทุกกลุ่มวัฒนธรรม ทุกเพศ ทุกวัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
- เกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน มีระเบียบ/กติกาหรือ “ธรรมนูญชุมชน” เพื่อการอยู่ร่วมกัน มีความสามัคคีและมีความผูกพันช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน
- ชุมชนมีช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับชุมชนทั้งเป็นการสื่อสารภายในชุมชนและสื่อสารกับสาธารณะ โดยชุมชนเป็นเจ้าของและบริหารจัดการ
- มีแหล่งการศึกษาหาความรู้สาธารณะของชุมชนเช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์อินเทอร์เน็ต วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ เพื่อให้สมาชิกชุมชนสามารถศึกษาหาความรู้และรับข่าวสารจากภายนอกได้หลากหลายตามความสนใจ
- ชุมชนมีแหล่งนันทนาการ มีพื้นที่เพื่อการพักผ่อน หย่อนใจและการกีฬา มีสื่อที่มีคุณภาพ ทั้งสื่อพื้นบ้านและสื่อสมัยใหม่ที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยกับสังคม
- ไม่มีแหล่งอบายมุข คนติดอบายมุขน้อย
- หญิง-ชาย มีบทบาทในองค์กร ในกระบวนการพัฒนาและในการเป็นผู้นำในระดับต่างๆ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

๕. กระบวนการไปสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

■ การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล

- สำรวจข้อมูลพื้นฐาน สถานการณ์ปัญหาความเดือดร้อน และผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นอย่างรอบด้าน
- ค้นหาตัวตน ศักยภาพ จุดอ่อน จุดแข็ง และทุนทางสังคมต่างๆ ที่มีในชุมชนท้องถิ่น
- พัฒนาระบบการวิเคราะห์ข้อมูลให้ครอบคลุมทุกด้าน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนรับรู้ข้อมูลอย่างเท่าทัน วิเคราะห์บริบทต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม

■ การมีส่วนร่วมและการสื่อสาร

- จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนที่มีปัญหา เพื่อร่วมกันคิดค้นวิธีการแก้ไขร่วมปฏิบัติการ รวมถึงแลกเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาหะหว่างกันอย่างต่อเนื่อง
- ใช้ฐานทางประเพณีวัฒนธรรม เป็นกุศโลบายเป็นเครื่องมือในการรวมใจ รวมคน รวมพลังปฏิบัติการร่วมกัน เช่น ใช้งานบุญประเพณี บุญข้าวใหญ่ ฮีต ๑๒ คลอง ๑๔
- เปิดพื้นที่ให้ทุกคน หน่วยงาน ภาคีทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาท เพื่อร่วมเรียนรู้ สร้างความเข้าใจ ไม่จำกัดบทบาทการทำงานอยู่เพียงบุคคลหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
- กระตุ้นจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น ให้เกิดความตระหนักในปัญหา/สถานการณ์การพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่การทำมาหากินของคนในชุมชนท้องถิ่นสร้างความตื่นตัว ระดมคนให้ลุกขึ้นมาจัดการตนเอง
- ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการรณรงค์ สะท้อนปัญหา ผลกระทบ สร้างกระแสในวงกว้าง สร้างการรับรู้ต่อสาธารณะ

■ การจัดตั้งกลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายและแกนนำชุมชน

- กระตุ้นให้เกิดการรวมตัว รวมกลุ่ม เครือข่ายภาคประชาชนที่ขับเคลื่อนงานพัฒนาในพื้นที่เพื่อจัดตั้งกลุ่มองค์กร/เครือข่าย
- ใช้สถานการณ์ปัญหา ร้อน ปัญหาร่วม เป็นเครื่องมือในการรวมกลุ่มคน จัดกระบวนการเรียนรู้ จุดประกายความคิดให้กับคนในชุมชนท้องถิ่น
- ใช้สภาองค์กรชุมชน เป็นเวทีกลางในแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่ม ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม ประชาธิปไตยชุมชนจากฐานราก
- พัฒนาความรู้ และทักษะการทำงานอย่างต่อเนื่องให้แก่แกนนำทั้งเก่าและใหม่
- ค้นหาแกนนำหรือผู้ก่อการดี ที่มีจิตอาสา มีวิสัยทัศน์
- จัดกลไกการทำงานร่วม แบ่งบทบาทการทำงานตามความถนัด ความรับผิดชอบ

■ การจัดทำและบริหารแผนการพัฒนา

- กำหนดทิศทาง เป้าหมายร่วม ตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น
- กำหนดยุทธศาสตร์หรือประเด็นหลักในการขับเคลื่อนสู่การจัดการตนเอง
- แต่ละกลุ่ม/องค์กร จัดการงานปัญหาและงานพัฒนาพื้นฐานในพื้นที่ของตนเอง โดยมีการกำหนดปัญหาร่วม/ปัญหากลาง ซึ่งทุกกลุ่ม/ทุกองค์กรต้องร่วมกันจัดการอย่างเป็นขบวนการ
- ใช้ฐานงานพัฒนาเดิมในการต่อยอดหรือแก้ไขปัญหอย่างต่อเนื่อง ขยายผลสู่การพัฒนาด้านอื่น โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง
- ใช้ระบบความสัมพันธ์ดั้งเดิม มีความคุ้นเคย ใกล้ชิด ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความไว้วางใจ การเกื้อกูล ช่วยเหลือ พึ่งพาซึ่งกันและกัน เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน
- ขับเคลื่อน ปฏิบัติการจริงในระดับพื้นที่ ให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อใช้เป็นพื้นที่ถ่ายทอดบทเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขยายผล
- กิจกรรมการพัฒนาต้องตอบสนองปัญหาความต้องการ ทุกคนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาร่วมกัน อย่างทั่วถึง ครอบคลุม ทุกกลุ่มเป้าหมาย
- ประสาน จัดระบบและบทบาทการทำงานร่วมกับหน่วยงาน ภาครัฐ (ท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง)

เอกสารประกอบการเรียนรู้

- ๑.) รายงานการสัมมนา “สังเคราะห์ภูมิปัญญาชุมชน : พื้นที่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง” วันที่ ๘ - ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ มีผู้นำชุมชนจากตำบลจัดการเอง ๓๐ พื้นที่เข้าร่วมประมาณ ๓๕๐ คน
- ๒.) รายงานการสัมมนาเพื่อจัดทำข้อเสนอปฏิรูปประเทศไทยของเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดต่างๆทั่วประเทศระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม ๒๕๕๕
- ๓.) รายงานการสัมมนา “ตัวชี้วัดชุมชน” วันที่ ๓๑ - ๓๒ กันยายน ๒๕๕๓ มีผู้นำชุมชนเข้าร่วม ๕๒ คน และเอกสารตัวชี้วัดชุมชนของตำบลต่างๆ
- ๔.) เอกสารระดมความคิดเห็นภายในของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเกี่ยวกับ ตัวชี้วัดเชิงประเด็น ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง ตัวชี้วัดการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น ระหว่างปี ๒๕๕๓-๒๕๕๓
- ๕.) เอกสารประกอบการประชุมสมัชชาองค์กรชุมชน ๒๕๕๒

สนับสนุนโดย

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
(องค์การมหาชน)

พชร CDD

คณะกรรมการพัฒนาและประเมินผล